

BİREYDEN YAPAY ZEKAYA SOSYAL BİLİMLER ÇALIŞMALARI

Editörler

Volkan YURDADOĞ
Neslihan KOÇ
Oğuzhan BOZATLI

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8037-72-2

Kitap Adı

Bireyden Yapay Zekaya Sosyal Bilimler Çalışmaları

Editörler

Volkan YURDADOĞ

ORCID iD: 0000-0002-7492-288X

Neslihan KOÇ

ORCID iD: 0000-0002-7722-6978

Oğuzhan BOZATLI

ORCID iD: 0000-0001-5107-7225

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SOC000000

DOI

10.37609/akya.958

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A Ş

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Toplam on bölümden oluşan Bireyden Yapay Zekaya: Sosyal Bilimler Çalışmaları adlı çalışmanın;

Birinci bölümünde Abdullah KAPLAN, Ramazan ARMAĞAN ve Ayşe ARMAĞAN “Mükellef Haklarının Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Tarihi Gelişmeler” adlı çalışmalarıyla

İkinci bölümünde Burak Kağan DEMİRTAŞ “Çevrimiçi Deneyler” adlı çalışmasıyla

Üçüncü bölümünde Hatice Nur GERMİR “Türk Eximbank Kaynaklı İhracat Kredilerinde Meydana Gelen Büyümenin İhracata Katkısı: Türkiye Örneği” adlı çalışmasıyla

Dördüncü bölümünde Muhammet Enes AKPINAR “Hizmet Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir İşletmede En Uygun Teslim Şeklinin Analizi” adlı çalışmasıyla

Beşinci bölümde Özlem ÖZER ve Cuma ERCAN “Hastanelerde Performans Değerlendirme Araçlarının Kullanım Düzeyi: Şanlıurfa İli Örneği” adlı çalışmalarıyla

Altıncı bölümünde Ramazan ARMAĞAN ve Ayşe ARMAĞAN “Yapay Zekanın Türk Vergi Sistemi Uygulamalarına Yansıması” adlı çalışmalarıyla

Yedinci bölümünde Tekmez KULU ve Elşad YUSİFOV “Azerbaycan Devlet Petrol Şirketinin (Socar) Petrol Üretimini Etkileyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi” adlı çalışmalarıyla

Sekizinci bölümünde Kubilay Çağrı YILMAZ “Doğrudan Yabancı Yatırımları - Terör Saldırıları İlişkininin Asimetrik ve Simetrik Granger Nedensellik Yaklaşımı İle Analizi: Türkiye Örneği” adlı çalışmasıyla katkıda bulunmuşlardır.

Volkan YURDADOĞ
Neslihan KOÇ
Oğuzhan BOZATLI

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Mükellef Haklarının Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Tarihi Gelişmeler1 <i>Abdullah KAPLAN</i> <i>Ramazan ARMAĞAN</i> <i>Ayşe ARMAĞAN</i>
Bölüm 2	Çevrimiçi Deneyler15 <i>Burak Kağan DEMİRTAŞ</i>
Bölüm 3	Türk Eximbank Kaynaklı İhracat Kredilerinde Meydana Gelen Büyümenin İhracata Katkısı: Türkiye Örneği25 <i>Hatice Nur GERMİR</i>
Bölüm 4	Hizmet Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir İşletmede En Uygun Teslim Şeklinin Analizi41 <i>Muhammet Enes AKPINAR</i>
Bölüm 5	Hastanelerde Performans Değerlendirme Araçlarının Kullanım Düzeyi: Şanlıurfa İli Örneği59 <i>Özlem ÖZER</i> <i>Cuma ERCAN</i>
Bölüm 6	Yapay Zekanın Türk Vergi Sistemi Uygulamalarına Yansıması ...71 <i>Ramazan ARMAĞAN</i> <i>Ayşe ARMAĞAN</i>
Bölüm 7	Azerbaycan Devlet Petrol Şirketinin (Socar) Petrol Üretimini Etkileyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi87 <i>Tekmez KULU</i> <i>Elşad YUSİFOV</i>
Bölüm 8	Doğrudan Yabancı Yatırımları – Terör Saldırıları İlişkisinin Asimetrik Ve Simetrik Granger Nedensellik Yaklaşımı İle Analizi: Türkiye Örneği105 <i>Kubilay Çağrı YILMAZ</i>

YAZARLAR

**Arş. Gör. Dr. Muhammet Enes
AKPINAR**

Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Endüstri Mühendisliği Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-0328-6107

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ARMAĞAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Salihli İİBF, Maliye Bölümü, Mali
Hukuk AD.
ORCID iD: 0000-0001-5018-4416

Prof. Dr. Ramazan ARMAĞAN

Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF,
Maliye Bölümü, Mali Hukuk AD.
ORCID iD: 0000-0002-1786-6877

**Öğr. Gör. Dr. Burak Kağan
DEMİRTAŞ**

Abdullah Gül Üniversitesi, Yönetim
Bilimleri Fakültesi, Ekonomi Bölümü
ORCID iD: 0000-0001-9477-8128

Doç. Dr. Cuma ERCAN

Gaziantep Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0001-7440-740X

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Nur GERMİR

Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans
ve Bankacılık Bölümü
ORCID iD: 0000-0001-8592-9238

**Doktora Öğrencisi Abdullah
KAPLAN**

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, SBE,
Maliye Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-5648-0176

Dr. Tekmez KULU

Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Ahmetli Meslek Yüksekokulu
ORCID iD: 0000-0002-5730-5791

Öğr. Gör. Dr. Özlem ÖZER

Harran Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0003-2349-0703

**Dr. Öğr. Üyesi Kubilay Çağrı
YILMAZ**

Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
İşletme Fakültesi, Ekonomi ve Finans
Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-2489-9968

Doç. Dr. Elşad YUSİFOV

Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat
Üniversitesi, İşletme Ekonomisi ve
Yönetimi Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-1946-2937

BÖLÜM 1

MÜKELLEFLERİN HAKLARININ ORTAYA ÇIKMASINDA ETKİLİ OLAN TARİHİ GELİŞMELER

Abdullah KAPLAN¹
Ramazan ARMAĞAN²
Ayşe ARMAĞAN³

GİRİŞ

Hukuki anlamda hak kavramı, kişinin hukuk düzeni tarafından korunan menfaatlerinin genel ifadesi olup, bir hakkın varlığından söz edilebilmesi için kişilerin menfaatlerinin hukuk düzenince mutlaka korunmaya alınmış olması gerekmektedir. Mükellef hakları genel özellikleri itibarı ile insan hakları olduğundan mükellef haklarındaki gelişmelerin, insan haklarında meydana gelen gelişmelerin sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir.

Mükellef hakları; kişilerin genel hukuktan kaynaklanan haklarının vergi hukuku alanındaki görünümü, vergilendirme ilişkilerinden dolayı mükelleflere tanınan haklar, vergileme işlemlerinde gönüllü vergi uyumunun sağlanması için kişilere tanınan haklar, hukuk düzeni tarafından çeşitli düzenlemelerle mükelleflerin sahip olduğu haklar ve mükellefe koruma sağlayan haklar gibi çeşitli şekillerde ifade edilmektedir (Aydın, 2018; Çetin ve Gökbnar, 2010; Gökbel, 2000; Tekin ve Sökmen Gürçam, 2016; Yüce, 2015).

Mükellef hakları genel bir sınıflandırma ile genel ve özel mükellef hakları olarak sınıflandırılabilir. Mükelleflerin vergi idaresi ile olan bütün ilişkilerinde geçerli olan haklar genel mükellef haklarını, bazı özel durumlar nedeni ile sahip olunan haklar da özel mükellef haklarını ifade etmektedir (Aydın, 2018; Egeli ve Dağ, 2012; Gerçek, 2006; Yüce, 2015).

Mükellef haklarının yasal durumunun ortaya konulması için OECD tarafından bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda mevcut haklar: Bilgi edinme, yardım alma ve sesini duyurma hakkı yargı yoluna başvurma hakkı (Temyiz

¹ Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Maliye Bölümü, akaplan4596@gmail.com

² Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, Mali Hukuk AD., ramazanarmagan@sdu.edu.tr

³ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Salihli İİBF, Maliye Bölümü, Mali Hukuk AD., ayse.armagan@cbu.edu.tr

SONUÇ

Mükellef hakları olarak sayılan hakların, tarihi süreçte kabul edilen hukuk belgelerinde, yer almaya başladığı görülmektedir. Bu haklar aynı anda ve tek bir belge ile ortaya konulmuş değildir. Bu haklar, tarihi süreçte hukuk belgeleri içinde tek veya birden çok hakkın yer almaya başlaması ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Günümüze gelindiğinde ise mükellef haklarının, esas olarak geçerli hukuk belgelerinde yer alan hakların, mükellefler için her zaman ve her yerde geçerli olabilecek şekilde kullanılabilmelerine yönelik olarak yapılan düzenlemeler olduğu görülmektedir. Mükellef haklarının hak olarak anlam ifade etmesi bu hakların hukuk sistemi tarafından korunmasına bağlıdır. Bu nedenle mükellef haklarının herhangi bir isim altında bir belgede veya çeşitli belgelerde yer almasından daha önemlisi, bu hakların hukuki güvenceye alınmış olmasına bağlıdır.

Mükellef hakları özü itibarı ile insan hakları olarak görülebilen haklardır. İnsan haklarının tarihi süreçte ortaya çıkması ve gelişmesine katkı sağlayan önemli olayların, mükellef haklarının ortaya çıkmasına da katkı sağladığı görülmektedir. Hak ve özgürlüklerin kazanılması çok zorlu aşamalardan geçilerek ve zorlu mücadeleler verilerek olmuştur. Mükellef haklarının korunması da insan haklarının korunması kapsamında ele alınmalıdır. Devlet elbette ihtiyacı olan kaynaklara ulaşmaya çalışmalıdır ancak bunu, kazanılan hakları azaltılarak veya baskı altına alarak değil, insan haklarına ve mükellef haklarına saygı göstererek ve bu hakları geliştirilerek, yapmaya çalışmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ağaoğulları, M. A. (1989). Fransız Devriminde Birey-Devlet İlişkisi (1789-1794). Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 44(3): 195-228.
- Aktan, C. C. (2018). Haklar ve Özgürlükler Antolojisi. 3. Baskı. Düzenleyen: C. C. Aktan. Ankara: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonları Yayını.
- Aktan, C. C. ve Yay, S. (2019). Tesviyeciler Manifestosu: Bir Sivil Anayasa Önerisi Anayasal Demokrasi ve Anayasal Hukuk Devletine Yönelik Eşsiz Bir Yazılı Anayasa Metni. Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi. 11(2): 100-128. (07.11.2021 tarihinde, 1135748 (dergipark.org.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Alexander, D. (2015). Magna Carta: A tradition of rebellion Counterfire 7 June 2015. (03.11.2020 tarihinde, Magna Carta: a tradition of rebellion – Counterfire, adresinden ulaşılmıştır).
- Alexander, D. (2015a). Ten reasons why the story of Magna Carta is about rebellion Counterfire 13 June 2015. (03.11.2021 tarihinde, Ten reasons why the story of Magna Carta is about rebellion – Counterfire, adresinden ulaşılmıştır).
- Arsava, A. F. (2020). Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin ve Avrupa İnsan Hak ve Özgürlükleri Sözleşmesi'nin Extraterritorial Uygulanması. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (16), 39-55.
- Arslan, A. (2018). Fransız Devrimi ve 1789 Fransız Yurttaş ve İnsan Hakları Bildirisi. Genç Hukukçular Hukuk Okumaları, 4(1), 9-27.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi. (29.11.2020 tarihinde, Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi | AB Türkiye, adresinden ulaşılmıştır).

- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (The Charter of Fundamental Rights of the European Union). (05.11.2021 tarihinde, EUR-Lex – 12012P/TXT – EN – EUR-Lex (europa.eu), adresinden ulaşılmıştır).
- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, (02.11.2021 tarihinde, AVRUPA BİRLİĞİ TEMEL HAKLAR BELGESİ (ceid.org.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı. (27.06.2020 tarihinde, AVRUPA BİRLİĞİ (sbb.gov.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi – Yaşayan bir metin. (2020). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi – Yaşayan bir metin (coe.int), (06.11.2021 tarihinde, adresinden ulaşılmıştır).
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. European Court of Human Rights. F-67075 Strasbourg cedex. (27.06.2020 tarihinde, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, adresinden ulaşılmıştır).
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. European Court of Human Rights. F-67075 Strasbourg cedex. (27.06.2020 tarihinde, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, adresinden ulaşılmıştır).
- Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi (09 Aralık 2019). (06.11.2020 tarihinde, İnsan Hakları Günü: Avrupa Konseyi liderleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 70. yılını vurguluyor – Haberler (coe.int), adresinden ulaşılmıştır).
- Aybay, R. (2010). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Konusunda Bazı Genel Gözlemler ve 14. Protokol. TBB Dergisi, (88): 225-260.
- Aydın, E. (2018). Verginin Tarafları, Mükellefin Ödevleri ve Hakları. Vergi Hukuku (ss. 35-54). Düzenleyen: M. E. Üyümez. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Birinci, G. (2017). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin Kısa Tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 7(2), 50-81.
- Birleşmiş Milletler – Diğer Belgeler. (08.11.2021 tarihinde, Birleşmiş Milletler – Diğer Belgeler | Human Rights Center | İstanbul Bilgi University, adresinden ulaşılmıştır).
- Birleşmiş Milletler – Genel Bilgi. (08.11.2021 tarihinde, Birleşmiş Milletler – Genel Bilgi | Human Rights Center | İstanbul Bilgi University, adresinden ulaşılmıştır).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (28.06.2020 tarihinde, İnsan hakları evrensel beyannamesi (hsk.gov.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Birleşmiş Milletler, İnsan Haklarının Korunması, Protect Human Rights, (26.10.2021 tarihinde, Protect Human Rights | United Nations, adresinden ulaşılmıştır).
- Brief history of UN Human Rights, (02.11.2021 tarihinde, OHCHR | Brief history, adresinden ulaşılmıştır).
- Canbay, T. ve Gerger, G. Ç. (2012). Batı'da Bütçe Hakkının Gelişiminin Toplumsal Yapının Değişimi Üzerindeki Etkileri. Mali Sosyoloji Üzerine Denemeler (ss. 159-194). Düzenleyen: A. K. Çelebi. Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını.
- Civelek, J. (1989). 1789 Fransız Bildirisi ve 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirisi. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni. 9(1): 1-9.
- Congress, U. S. (1776). Declaration of independence. (06.11.2021 tarihinde, BAA-001-HandoutE.pdf (bri-docs.s3.amazonaws.com), adresinden ulaşılmıştır).
- Cosgrove, C. H. (1998). The Declaration of Independence in Constitutional Interpretation: A Selective History and Analysis. University of Richmond Law Review. 32(1): 107-164.
- Çetin, G. ve Gökbunar, R. (2010). Mükellef Haklarına Vergi İdaresi Çalışanlarının Bakışı. Yönetim ve Ekonomi. 17(1): 23-45.
- Çüçen, A. K. (2003). İnsan Hakları Düşüncesinin Gelişimi. Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 2, 27-35.
- Egeli, H. ve Dağ, M. (2012). Türk Vergi Hukuku Açısından Mükellef Haklarının Değerlendirilmesi. (25.06.2020 tarihinde, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/163-08.pdf>, adresinden ulaşılmıştır).
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi. (2000). (27.06.2020 tarihinde, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf>, adresinden ulaşılmıştır).

- Georges, L. (1947). *The Coming of the French Revolution*. Çev. R. R. Palmer. Princeton University Press. İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi 1789, (15.10.2021 tarihinde, Batıya Yön Veren Metinler – İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi (1789) – Marquis de Lafayette (kapadokya.edu.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Gerçek, A. (2006). Vergilemede Mükellef Hakları ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi. (09.01.2020 tarihinde, Gerçek, A. (2006). VERGİLEMEDE MÜKELLEF HAKLARI... – Google Akademik, adresinden ulaşılmıştır).
- Gökbel, D. (2000). Mükellef Hakları. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (10.01.2021 tarihinde, 151405.pdf (anadolu.edu.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Gören, Z. (2007). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının Ana İlkesi: Dokunulmaz İnsan Onuru. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(12) Güz 2007/2, 21-37.
- Haklar Bildirgesi (Petition Of Rights-1628). İngiliz Haklar Bildirgesi (Petition Of Rights) / Evrensel Belgeler / Hukukbook / (18.10.2021 tarihinde, <https://hukukbook.com/ingiliz-haklar-bildirgesi-petition-of-rights/>, adresinden ulaşılmıştır).
- Helmholz, R. H. (2016). The Myth of Magna Carta Revisited, 94 North Carolina Law Review. 94(5), 1475 – 1492.
- Hunt, G. (1917). The Virginia Declaration of Rights and Cardinal Bellarmine. The Catholic Historical Review. 3(3): 276-289.
- International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), Dec. 19, 1966, 999. United Nations, Treaty Series, 171. (03.11.2021 tarihinde, volume-999-i-14668-english.pdf (un.org), adresinden ulaşılmıştır).
- İngiliz İnsan Hakları Bildirgesi (1689). English Historical Documents, düzeltme Andrew Browning, Oxford University Press, London, Eyre & Spottiswoode, 1953, VIII, 122-124, 126. (09.11.2021, tarihinde, Batıya Yön Veren Metinler – İngiliz İnsan Hakları Bildirgesi (1689) – İngiliz Parlamento (kapadokya.edu.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- İngiliz İnsan Hakları Bildirgesi / Bill of Rights. (07.11.2021 tarihinde, İngiliz İnsan Hakları Bildirgesi-Bill of Rights / Hukuk Ansiklopedisi (hukukbook.com), adresinden ulaşılmıştır).
- İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Universal Declaration of Human Rights, (10.11.2021 tarihinde, OHCHR |; <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=trk>, adresinden ulaşılmıştır).
- İstanbul Bilgi Üniversitesi. İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. (27.06.2020 tarihinde, <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr>, adresinden ulaşılmıştır).
- Jefferson, T. (1776). The declaration of independence. (06.11.2021 tarihinde, Declaration of Independence (ethz.ch), adresinden ulaşılmıştır).
- Keith, L. C. (1999). The United Nations International Covenant on Civil and Political Rights: Does it make a difference in human rights behavior? Journal of Peace Research, 36(1): 95-118.
- Magna Carta / The Great Charter of King John. (02 NOV 2001 MAGNA CARTA – 1215.Posted at 17:55h in Historical Documents by The National Center). (07.11.2021 tarihinde, Magna Carta – 1215 – The National Center, adresinden ulaşılmıştır).
- Magna Carta, (04.11.2021 tarihinde, Magna Carta | Definition, History, Summary, Dates, Rights, Significance, & Facts | Britannica, adresinden ulaşılmıştır).
- Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, International Covenant on Civil and Political Rights, (27.10.2021 tarihinde, OHCHR | International Covenant on Civil and Political Rights, adresinden ulaşılmıştır).
- Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi. (28.11.2020 tarihinde, T (resmigazete.gov.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Metin, S. (2018). Magna Carta ve Sened-i İttifak’tan Bugüne. İstanbul. On İki Levha Yayıncılık.
- Metin, Y. (2002). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 57(04), 35-63.
- Musulün, J. (1983). Hürriyet Bildirgeleri Magna Carta’dan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine. (Çev.: N. Zeka). İstanbul: Belge Yayınları.
- OECD. (2003). Taxpayers’ Rights and Obligations – Practice Note. Prepared by the OECD Com-

- mittee of Fiscal Affairs Forum on Tax Administration. (25.06.2020 tarihinde, Microsoft Word – FINAL Taxpayers Rights and Obligations issd to CFA April 2– (oecd.org), adresinden ulaşılmıştır).
- Öncel, M., Kumrulu, A. ve Çağan, N. (2014). Vergi Hukuku. 23. baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Paçacı, İ. (2019). Kurucu Anayasa Mühendisliği ve İletişim Modeli (Panoptikon Anayasası'nda Vesyayetin Kareografisi ve İletişim Sistematiği). ISBN: 978-605-2096-89-5. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Passant, J. (2016). Tax and the Forgotten Classes: from the Magna Carta to the English Revolution. Australasian Accounting, Business and Finance Journal, 10(3), 67-88.
- Petition of Rights, (03.11.2021 tarihinde, por1627194.pdf (wordpress.com), adresinden ulaşılmıştır).
- Resmi dil ile yazılmış (ABD) Bağımsızlık Bildirgesi metni. Engrossed Declaration of Independence. U.S. National Archives and Records Administration (48). Library of Congress Control Number, 2021667571. (06.11.2021 tarihinde, Engrossed Declaration of Independence. | Library of Congress (loc.gov), adresinden ulaşılmıştır).
- Ssenyonjo, M. (2009). Economic, social and cultural rights in international law. Hart Publishing. (05.11.2021 tarihinde, Economic, Social and Cultural Rights in International Law, adresinden ulaşılmıştır).
- T.C. Resmi Gazete. Tarihi: 27.05.1949. Sayısı: 7217. (16.11.2020 tarihinde, 7217.pdf (resmigazete.gov.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Tamzok, H. (05 Haziran 2018). Mükellef Hakları Bildirgesi. (21.08.2020 tarihinde, Mükellef Hakları Bildirgesi» Vergi Algi (vergialgi.net), adresinden ulaşılmıştır).
- Taşdemir, H. ve Bağbaşıoğlu, A. (2007). Avrupa Birliği Hukuk Düzenindeki İnsan Hakları Anlayışına Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının Getirdikleri. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(3), 21-36.
- Tekin, A. ve Sökmen Gürçam, Ö. (2016). Seçilmiş Bazı OECD Ülkelerinde Mükellef Hakları: İngiltere, ABD, Avustralya ve Kanada. Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches. 5(7): 1899-1999.
- The Declaration of Independence. (03 NOV 2001 Declaration of Independence – 1776. Posted at 13:56h in Historical Documents by The National Center). (07.11.2021 tarihinde, Declaration of Independence – 1776 – The National Center, adresinden ulaşılmıştır).
- The Virginia Declaration of Rights. (03 NOV 2001 VIRGINIA DECLARATION OF RIGHTS – 1776. Posted at 13:54h in Historical Documents by The National Center). (07.11.2021 tarihinde, Virginia Declaration of Rights – 1776 – The National Center, adresinden ulaşılmıştır).
- Tomuschat, C. (2008). International covenant on civil and political rights. United Nations Audiovisual Library of International Law, United Nations, 1-4. (03.11.2021 tarihinde, Christian Tomuschat, Professor emeritus at Humboldt University, Berlin – English, adresinden ulaşılmıştır).
- Tsesis, A. (2016). The Declaration of Independence and Constitutional Interpretation. Southern California Law Review. 89: 369-398.
- Virginia Declaration of Rights, Primary Documents in American History. (07.11.2021 tarihinde, Virginia Declaration of Rights: Primary Documents of American History (Virtual Programs & Services, Library of Congress) (loc.gov), adresinden ulaşılmıştır).
- Virjinya İnsan Hakları Bildirisi. Documents of American History. (1949). Düzeltme, Henry Steele Commager. New York, Appleton-Century Crofts. (ss. 103-104). (08.11.2021 tarihinde, Batıya Yön Veren Metinler – Virginia İnsan Hakları Bildirisi (1776) – George Mason (kapadokya.edu.tr), adresinden ulaşılmıştır).
- Waltz, S. (2002). Reclaiming and rebuilding the history of the Universal Declaration of Human Rights. Third World Quarterly. 23(3): 437-448.
- Yüce, M. (2015). Vergilemede Mükellef Hakları. (25.06.2020 tarihinde, Vergilemede mükellef hakları – Mehmet YÜCE – YeniDönem Gazetesi (yenidonem.com.tr), adresinden ulaşılmıştır).

BÖLÜM 2

ÇEVİRİMİÇİ DENEYLER

Burak Kağan DEMİRTAŞ¹

GİRİŞ

Ekonomi bilimi deneysel metotların gün geçtikçe daha da fazla kullanıldığı bir bilim dalı haline gelmiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte deneysel çalışmalar için kullanılan araçlar da gün geçtikçe artmaktadır. Literatürde ekonomi alanındaki deneysel çalışmalar çoğunlukla saha ve laboratuvar deneylerine dayanıyor olsa da çevrimiçi deneyler de araştırmacılar için önemli bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çevrimiçi deneyler internet platformları üzerinden yürütülen deneyler olarak açıklanabilir. Çevrimiçi deneylerin ekonomiden sosyolojiye, psikolojiden bilgisayar bilimine kadar birçok alanda kullanıldığı görülmektedir (Mao vd., 2012). Bunun temel nedeni başta Amazon Mechanical Turk olmak üzere birçok platformun çevrimiçi bir işgücü piyasası olarak çalışması ve araştırmacıların çalışmaları için yürütecekleri deneylerde gerekli olan insan kaynağını (katılımcı olarak) kolaylıkla sağlıyor olmalarıdır (Horton vd., 2011).

Bu çalışmanın amacı, ekonomi biliminin kapsadığı konulara dair yürütülen çevrimiçi deneyleri avantaj ve dezavantajları üzerinden tartışmaktır. Bu kapsamda, çevrimiçi deneyler için insan kaynağını sağlayan Mechanical Turk platformu ile ilgili bilgiler verilmesi, bu insan kaynağıyla deney yürütmenin alternatiflerine kıyasla avantaj ve dezavantajlarının tartışılması, deneylerin yürütülebileceği bir platform olan oTree hakkında bilgi verilmesi ve çevrimiçi deney yürütmeyi düşünen araştırmacıların dikkat etmeleri gereken noktalarla ilgili öneriler sunulması planlanmaktadır. Son olarak da her ne kadar bu çalışmanın akademik anlamdaki amaçlarına doğrudan katkı sağlamasa da bizlerin, şirketlerin neredeyse her gün yürüttükleri çevrimiçi deneylerde farkında bile olmadan nasıl deney katılımcısı olarak yer aldığımız üzerine kısa bir bilgilendirme yapılacaktır. Bilindiği kadarıyla, Türkçe yazında, çevrimiçi deneyler üzerine yapılan çalışmalar açısından eksiklik mevcuttur. Bu sebeple, bu çalışmanın Türkçe yazına katkı anlamında önemli olduğuna inanılmaktadır.

¹ Öğr. Gör. Dr., Abdullah Gül Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi, Ekonomi Bölümü, burakkagan.demirtas@agu.edu.tr

Diğer taraftan çevrimiçi deneyler, bu avantajlara rağmen bazı olası problemler de içermektedir. Bunlardan en önemlilerinden bir tanesi deneyi yürüten araştırmacının deney süreci üstündeki kontrol gücünün zayıflığıdır. Deney süresince katılımcıların ne gibi teknik sorunlar yaşayacağını kestirebilmek zordur. Ekran donmaları, internet bağlantısı sorunları ile birçok katılımcı deneyden ayrılabilir ve o oturumlardan elde edilen veriler kullanılamaz hale gelebilir. Diğer taraftan bazı katılımcılar da daha fazla gelir elde edebilmek için çeşitli yollarla birden fazla hesap oluşturup, deneylere farklı kişilermiş gibi tekrar tekrar katılabilir ve yine verilerin güvenilirliğini sarsabilir.

Son olarak, her ne kadar çevrimiçi deneylerdeki katılımcılar laboratuvar deneylerindeki katılımcılara kıyasla daha heterojen ve toplumun genelini daha fazla yansıtan kitlelerden oluşuyor olsa da yine de bu katılımcılarla yürütülen çevrimiçi deneylerden elden edilen sonuçların yorumlanmasında araştırmacıların dikkatli olması gerekmektedir. Zira yapılan çalışmalar buradaki kitlenin ortalama olarak genelden birçok açıdan farklılık gösterebildiği bulgularına ulaşmaktadırlar.

KAYNAKLAR

- Amazon Mechanical Turk (2021). About Amazon Mechanical Turk. (25/10/2021 tarihinde <https://www.mturk.com/help> adresinden ulaşılmıştır).
- Arechar, A. A., Gächter, S. & Molleman, L. (2018). Conducting interactive experiments online, *Experimental Economics*, 21(1), 99-131. doi:10.1007/s10683-017-9527-2.
- Benbunan-Fich, R. (2017). The ethics of online research with unsuspecting users: From A/B testing to C/D experimentation. *Research Ethics*, 13(3-4), 200-218. doi: 10.1177/1747016116680664.
- Berinsky, A. J., Huber, G. A. & Lenz, G. S. (2012). Evaluating online labor markets for experimental research: Amazon.com's Mechanical Turk. *Political Analysis*, 20, 351-368. doi: <https://doi.org/10.1093/pan/mpr057>
- Chen, D., & Horton, J. (2010). The wages of pay cuts: evidence from a field experiment. Harvard University, Mimeo, Erişim Tarihi: 10.11.2021, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.475.4452&rep=rep1&type=pdf>
- Chen, D., L., Schonger, M. & Wickens, C. (2016). oTree – An open-source platform for laboratory, online, and field experiments. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 9, 88-97. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbef.2015.12.001>.
- Cooper, D. J., Kagel, J.H., Lo, W. vd. (1999). Gaming against managers in incentive systems: Experimental results with Chinese students and Chinese managers. *American Economic Review*, 89, 781-804. doi: 10.1257/aer.89.4.781.
- Crook, T., Frasca, B., Kohavi, R. vd. (2009). Seven pitfalls to avoid when running controlled experiments on the web. *Proceedings of the 15th ACM SIGKDD International Conference, Knowledge Discovery and Data Mining-KDD '09, Paris*. doi: 10.1145/1557019.1557139
- Duch, M. L., Grossman, M. R.P. & Lauer, T. (2020). z-Tree unleashed: A novel client-integrating architecture for conducting z-Tree experiments over the Internet. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 28, 100400. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbef.2020.100400>.
- Ertac, S. & Kotan, E. (2020). z-Tree in VLab: A method for running online economic experiments. (25/10/2021 tarihinde https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3756019 adresinden ulaşılmıştır).
- Falk, A. & Fehr, E. (2003). Why Labour Market Experiments? *Labour Economics*, 10, 399-406. doi: [https://doi.org/10.1016/S0927-5371\(03\)00050-2](https://doi.org/10.1016/S0927-5371(03)00050-2).
- Fehr, E. & List, J. (2004). The hidden costs and returns of incentives – Trust and trustworthiness among Ceos. *Journal of the European Economic Association*, 2(5), 743-71. doi: <https://doi.org/10.1162/1542476042782297>.

- Fehr, E., Schmidt, K. M., & Gächter, S. (2000). Cooperation and punishment in public goods experiments. *American Economic Review*, 90(4), 980–994. doi: 10.1257/aer.90.4.980
- Fischbacher, U. (2007). z-Tree: Zurich toolbox for ready-made economic experiments. *Experimental Economics*, 10, 171–178. doi: <https://doi.org/10.1007/s10683-006-9159-4>.
- Goodman, J. K., Cryder, C. E. & Cheema, A. (2013). Data collection in a flat world: The strengths and weaknesses of Mechanical Turk samples. *Journal of Behavioral Decision Making*, 26, 213–224. doi: <https://doi.org/10.1002/bdm.1753>.
- Gureckis, T. M., Martin, J., McDonnell, J. vd. (2016). psiTurk: An open-source framework for conducting replicable behavioral experiments online. *Behavior Research Methods*, 48 (3), 829–842. doi: <https://doi.org/10.3758/s13428-015-0642-8>.
- Horton J. J., Rand D. G. & Zeckhauser, R. J. (2011). The online laboratory: Conducting experiments in a real labor market. *Experimental Economics*, 14(3), 399–425. doi: 10.1007/s10683-011-9273-9.
- Hunt, N. (2015). A guide to using Mturk to distribute a survey or experimental instrument. (25/10/2021 tarihinde https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2664339 adresinden ulaşılmıştır).
- Johnson, D. & Ryan J. B. (2020). Amazon Mechanical Turk workers can provide consistent and economically meaningful data. *Southern Economic Journal*, 87(1), 369–385. doi: <https://doi.org/10.1002/soej.12451>.
- Kittur, A., Chi, E. H. & Suh, B. (2008). Crowdsourcing user studies with Mechanical Turk. *Proc. 26th Annual CHI Conference. Human Factors in Computing Systems (CHI '08)*, (pp. 453–456). doi: <https://doi.org/10.1145/1357054.1357127>.
- Kohavi, R., Deng, A., Frasca, B. vd. (2013). Online controlled experiments at large scale. *Proceedings of the 19th ACM SIGKDD International Conference, Knowledge Discovery and Data Mining (KDD'13)*, ACM, New York, (pp. 1168–1176). doi: <https://doi.org/10.1145/2487575.2488217>.
- Kosara, R. & Ziemkiewicz, C. (2010). Do Mechanical Turks dream of square pie charts. *Proc. BELIV'10 Workshop, Beyond Time and Errors: Novel Evaluation Methods for Information Visualization*, New York, (pp. 63–70). doi: <https://doi.org/10.1145/2110192.2110202>.
- Lee, Y. S., Seo, Y. W. & Siemsen, E. (2018). Running behavioral operations experiments using Amazon's Mechanical Turk. *Production and Operations Management*, 27 (5), 973–989. doi: <https://doi.org/10.1111/poms.12841>.
- Levitt, S. D. & List, J. A. (2007). What do laboratory experiments measuring social preferences reveal about the real world? *Journal Of Economic Perspectives*, 21(2), 153–174. doi: 10.1257/jep.21.2.153.
- Mao, A., Chen, Y., Gajos, K. vd. (2012). Turkserver: Enabling synchronous and longitudinal online experiments. *Proceedings of HCOMP'12*.
- Newman, A., Bavik, Y. L., Mount, M. vd. (2021). Data collection via online platforms: Challenges and recommendations for future research. *Applied Psychology*, 70(3), 1380–1402. doi: <https://doi.org/10.1111/apps.12302>.
- Paolacci, G. & Chandler, J. (2014). Inside the Turk: Understanding Mechanical Turk as a participant pool. *Current Directions in Psychological Science*, 23, 184–188. doi: <https://doi.org/10.1177/0963721414531598>.
- Rand, D. G. (2012). The promise of Mechanical Turk: How online labor markets can help theorists run behavioral experiments. *Journal of Theoretical Biology*, 299, 172–179. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jtbi.2011.03.004>.
- Shapiro, D. N., Chandler, J. & Mueller, P. A. (2013). Using Mechanical Turk to study clinical populations. *Clinical Psychological Science*, 1, 213–220. doi: <https://doi.org/10.1177/2167702612469015>.
- Suri, S. & Watts, D. J. (2011). Cooperation and contagion in web-based, networked public goods experiments. *PLoS One*, 6, e16836.
- Tosch, E., Bakshy, E., Berger, E. D. vd. (2019). PlanAlyzer: Assessing threats to the validity of online experiments. *Proceedings of the ACM, Programming Languages, OOPSLA*, (pp. 1–30). doi: <https://doi.org/10.1145/3360608>.

BÖLÜM 3

TÜRK EXİMBANK KAYNAKLI İHRACAT KREDİLERİNDE MEYDANA GELEN BÜYÜMENİN İHRACATA KATKISI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Hatice Nur GERMİR¹

GİRİŞ

Küreselleşme yönündeki eğilimler 1980 yılından itibaren tüm dünyada etkisini daha fazla hissettirirken, uluslararası ticarete yaşanan artış ve beraberinde gelişen rekabet koşulları içerisinde ihracatçısını destekleyen ülkelerin dünya ticaretinden daha fazla pay aldıkları dikkat çekmiştir. 24 Ocak 1980 tarihinden başlayarak “İhracata Yönelik Sanayileşme Hamlesi”ni benimseyen Türkiye’de de dünya ekonomisi ile entegre olma yönünde atılan önemli adımlar bulunmaktadır. 1 Ocak 1995 tarihinde kuruluşu tamamlanan Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization/WTO)’ne 26 Mart 1995 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile kurucu üye olmamız yanı sıra 1 Ocak 1996 tarihinde Avrupa Birliği’ne üye olma yolunda Gümrük Birliği sürecine girişimiz bu yönde örülen önemli kilometre taşları olarak sayılabilir. Türkiye yurtdışında dünya ile entegre olma yönünde önemli anlaşmalara imza atarken yurtiçinde de ihracatçıların uluslararası ticarete hazırlanmaları ve rekabet güçlerinin arttırılması adına ihracatın finanse edilmesinde gerekli unsurları hızla hayata geçirmiştir. 1987 yılında “Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşu” olarak Türk Eximbank’ın kuruluşu kayda değer bir gelişme olarak değerlendirilmektedir (Öztürk, 2007).

Ticari bankalar ihracatın finansmanına destek olan kuruluşlar olmakla birlikte, daha ziyade ulusal düzeydeki ticaretin finanse edilmesinden sorumludurlar. Bunun yanı sıra ihracatın finansmanı başlı başına uzmanlaşmış ve sofistike bir yapı arz etmektedir. Bu parametreler başta olmak üzere, gelişmekte olan ülkelerde ihracatı desteklemekle görevli olan ihracat finansman kuruluşları ve Eximbanklar, fonksiyon ve görevleri itibari ile ticari bankalardan önemli ölçüde farklılıklar göstermektedirler. Bu bağlamda ihracat işlemlerinde ihtisaslaşmış ihracat bankaları ya da ihracat-ithalat bankalarının kurulması bir zorunluluk halini almıştır (Ege,1997).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü Öğretim Üyesi, nur.aydin@cbu.edu.tr

KAYNAKLAR

- DPT (2004). Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Yayın No:2681, Ankara.
- Ege, Y. (1997). Eximbank Konusunda Söyleşi, İktisat-İşletme ve Finans Dergisi, Özel Sayı, Mali ve Ekonomik Sorunların Çözümüne Yönelik Aylık Yayın, İstanbul.
- Erel, S.İ. (1994). Dünyada Eximbank'lar 26 Ülkenin İhracat Kredi, Sigorta ve Garanti Kuruluşlarına Genel Bir Bakış, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1(49), 77-140.
- Küçükerman, Ö. (1997). Türk Eximbank Dış Ticaretin Finansmanında 10. Yıl (1987 – 1997), Ankara: Aksoy Matbacılık.
- Öztürk, S., Sözdemir, A., Koçbulut, Ö. (2007). Türk Eximbank Programlarının Türkiye İhracatına Etkileri ve AB/DTÖ'ye Uygunluğu, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 12(2), 179-197.
- SEYİDOĞLU, H. (1994). Uluslararası Finans, 2. Baskı, İstanbul: Güzem Yayınları.
- <https://eximbank.gov.tr>
- <https://www.wto.org/>
- https://www.mfa.gov.tr/dunya-ticaret-orgutu-__dto_.tr.mfa#:~:text=T%C3%BCrkiye'nin%20%C3%9Cyeli%C4%9Fi,DT%C3%96'ye%20kurucu%20%C3%BCye%20olmu%C5%9Ftur.

BÖLÜM 4

HİZMET SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN BİR İŞLETMEDE EN UYGUN TESLİM ŞEKLİNİN ANALİZİ¹

Muhammet Enes AKPINAR²

GİRİŞ

Günümüzde birçok işletme küresel salgının etkisiyle farklı pazar arayışına girmektedirler. Bunun sebebi bazı ülkelerde küresel salgının ekonomiyi hiç beklemedikleri bir durumda radikal bir biçimde etkilemesidir. Bu etki ilgili ülkelerde tüm sektörden ziyade belirli sektörlerde kendini göstermiştir. Dolayısıyla işletmeler bu etkiden minimum düzeyde zararla kurtulmak için alternatif pazar kanalları bulmak zorunda kalmışlardır.

İşletmeler dinamik yapılardır ve sürekliliğin olması gereken kurumlardır. Bir işletme mevcut bir pazarda payını arttırırken, kurumsal yapısıyla farklı pazar kanallarına da yönelebilmektedir. Kimi zaman bu süreç zorlu olsa da sonrasında yeni pazarlara açılmanın ve pazar payı elde etmenin gücü işletme tatmini ve karlılık açısından oldukça önemlidir. Yeni pazar payı bulmak ve ürünlerini farklı ülkelere göndermek her işletme için vazgeçilmez hedefler arasındadır. Bu aşamada işletmeler genellikle lojistik sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu lojistik probleminin çözümü için işletmeler genellikle bir lojistik firması ile anlaşarak ürünlerini yurtdışına göndermekte veya yurtdışından ülkemizde satmak üzere ürünleri getirtmektedirler.

Uluslararası lojistik açısından ithalat veya ihracat aşamasında olan gönderici veya alıcı firma için en önemli karar süreçlerinden birisi teslim şekilleridir. Uluslararası Ticaret Odası (ICC) tarafından Incoterms veya diğer ifadeyle teslim şekilleri kuralları farklı dönemlerde güncellenebilmektedir. Bu kurallar uluslararası ticaretteki ürünlerin taşınma aşamasından teslim sürecine kadarki masraflardan başlayarak, oluşabilecek herhangi bir hasar ve kayıp riskine kadar birçok parametreyi bünyesinde barındırmaktadır (ICC, 2019a).

¹ Bu çalışma 28-31 Ekim 2021 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen VIII. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresinde özet bildiri şeklinde sunulan “Hizmet Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir İşletmede En Uygun Teslim Şeklinin Analizi” adlı çalışmanın genişletilmiş halidir.

² Arş. Gör. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, enes.akpinar@cbu.edu.tr

Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre en uygun teslim şeklinin CIF olduğu görülmüştür. Bu taşıma şeklinden sonra sırasıyla DDP, CPT, EXW ve FOB gelmektedir. Çalışma bu hibrit yöntemlerin teslim şekilleri probleminde kullanılması açısından literatürdeki ilk çalışmadır. Dolayısıyla literatürdeki bu boşluğu doldurarak gelecekte yapılabilecek çalışmalara yol gösterebilecek niteliktedir. Ancak çalışmada karar vericilerin ve kriterlerin sayısının çok fazla olmaması çalışmanın sınırları olarak söylenebilir. Dolayısıyla gelecek açısından bu çalışma daha fazla kriter ve karar vericinin olduğu bir problem haline getirilerek farklı yöntemlerle çözülebilir ve sonuçlar kıyaslanabilir. Ayrıca, bu çalışmada ele alınan problem farklı ÇKKV yöntemleri (MABAC, MOORA, COPRAS vb.) kullanılarak da dikkate alınabilir.

KAYNAKLAR

- Abdullah, L., Chan, W., & Afshari, A. (2019). Application of PROMETHEE method for green supplier selection: a comparative result based on preference functions. *Journal of Industrial Engineering International*, 15(2), 271-285.
- Akpınar, M. E., & Koçak, K. (2021). Analitik Hiyerarşi Süreci ve PROMETHEE tabanlı kampüs içi erişim lokasyonlarının değerlendirilmesi: Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde bir uygulama. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 86-98.
- Akçakanat, Ö., Hande, E., Aksoy, E., & Ömürbek, V. (2017). Bankacılık sektöründe Entropi ve WASPAS yöntemleri ile performans değerlendirmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 285-300.
- Anand, G., & Kodali, R. (2008). Selection of lean manufacturing systems using the PROMETHEE. *Journal of modelling in management*.
- Animah, I., & Shafiee, M. (2021). Maintenance strategy selection for critical shipboard machinery systems using a hybrid AHP-PROMETHEE and cost benefit analysis: a case study. *Journal of Marine Engineering & Technology*, 20(5), 312-323.
- Arslan, H. M., Durak, İ., & Özdemir, Y. (2021). Entropi-Aras hibrit yöntemi ile bilişim işletmeleri için en uygun teknopark bölgesinin belirlenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 17(3), 734-753.
- Athawale, V. M., Chatterjee, P., & Chakraborty, S. (2012). Decision making for facility location selection using PROMETHEE II method. *International Journal of Industrial and Systems Engineering* 1, 11(1-2), 16-30.
- Bansal, A., & Kumar, P. (2013). 3PL selection using hybrid model of AHP-PROMETHEE. *International Journal of Services and Operations Management*, 14(3), 373-397.
- Brans, J. P. (1982). *L'ingénierie de la décision: l'élaboration d'instruments d'aide à la décision*. Université Laval, Faculté des sciences de l'administration.
- Çetinkaya, C., Kabak, M., & Özceylan, E. (2017). 3D printer selection by using fuzzy analytic hierarchy process and PROMETHEE. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 10(4), 371-380.
- Dağdeviren, M. (2008). Decision making in equipment selection: an integrated approach with AHP and PROMETHEE. *Journal of intelligent manufacturing*, 19(4), 397-406.
- Gökkısa, A. C., & Perçin, S. (2018). Bütünleşik entropi ağırlık-viktor yöntemi ile bilişim teknolojisi sektöründe performans ölçümü. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 1-13.
- Haddad, M., Sanders, D., Bausch, N., Tewkesbury, G., Gegov, A., & Hassan, M. (2018). Learning to make intelligent decisions using an Expert System for the intelligent selection of either PROMETHEE II or the Analytical Hierarchy Process. In *Proceedings of SAI Intelligent Systems Conference*, 1303-1316.

- Halouani, N., Chabchoub, H., & Martel, J. M. (2009). PROMETHEE-MD-2T method for project selection. *European Journal of Operational Research*, 195(3), 841-849.
- Hien, N., Laporte, G., & Roy, J. (2014). Business environment factors, incoterms selection and export performance. *Operations and Supply Chain Management: An International Journal*, 2(2), 63-78.
- Irlanda, K. F., Arifah, F. N., Raharjo, M. R., Arifin, A., & Windarto, A. P. (2019). The selection of Calcium Milk Products that are appropriate for advanced age using PROMETHEE II Algorithm. In *Journal of Physics: Conference Series*, 1381, 1.
- Jimenez, G. (2008). Guide to export-import basics-vital knowledge for trading internationally. Paris: ICC Publication, (685), 226.
- Kabir, G., & Sumi, R. S. (2014). Integrating fuzzy analytic hierarchy process with PROMETHEE method for total quality management consultant selection. *Production & Manufacturing Research*, 2(1), 380-399.
- Kenger, M. D., & Organ, A. (2017). Banka personel seçiminin çok kriterli karar verme yöntemlerinden Entropi temelli ARAS yöntemi ile değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 152-170.
- Kheybari, S., Javdanmehr, M., Rezaie, F. M., & Rezaei, J. (2021). Corn cultivation location selection for bioethanol production: An application of BWM and extended PROMETHEE II. *Energy*, 228, 120593.
- Komchornrit, K. (2017). The selection of dry port location by a hybrid CFA-MACBETH-PROMETHEE method: a case study of Southern Thailand. *The Asian Journal of Shipping and Logistics*, 33(3), 141-153.
- Maity, S. R., & Chakraborty, S. (2015). Tool steel material selection using PROMETHEE II method. *The International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 78(9-12), 1537-1547.
- Malfliet, J. (2011). Incoterms 2010 and the mode of transport: how to choose the right term. In *Management Challenges in the 21st Century: Transport and Logistics: Opportunity for Slovakia in the Era of Knowledge Economy*, 163-179.
- Merdivenci, F., & Oğuz, S. (2020). Entropi tabanlı edas yöntemi ile personel seçimi: lojistik sektöründe bir uygulama. *Gümüşhane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(3).
- Ömürbek, N., Karaatlı, M., & Balci, H. F. (2016). Entropi temelli MAUT ve SAW yöntemleri ile otomotiv firmalarının performans değerlemesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1), 227-255.
- Ömürbek, N., Hande, E., & Okan, D. (2017). Entropi-Aras ve Entropi-Moosra yöntemleri ile yaşam kalitesi açısından AB ülkelerinin değerlendirilmesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 29-48.
- Ömürbek, N., & Urmak A. (2018). Forbes 2000 listesinde yer alan havacılık sektöründeki şirketlerin Entropi, MAUT, COPRAS ve SAW yöntemleri ile analizi. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 23(1).
- Özgüner, Z. (2020). Dış Kaynak Kullanımı Kapsamında Entegre Entropi-TOPSIS Yöntemleri ile Tedarikçi Seçimi Probleminin Çözümlemesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1109-1120.
- Peng, A. H., & Xiao, X. M. (2013). Material selection using PROMETHEE combined with analytic network process under hybrid environment. *Materials & design*, 47, 643-652.
- Perçin, S., & Sönmez, Ö. (2018). Bütünleşik Entropi ağırlık ve TOPSIS yöntemleri kullanılarak Türk sigorta şirketlerinin performansının ölçülmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 565-582.
- Piltz, B. (2020). Incoterms® 2020. *Revija Kopaoničke škole prirodnog prava*, 2(1), 9-28.
- Polat, G. (2016). Subcontractor selection using the integration of the AHP and PROMETHEE methods. *Journal of Civil Engineering and Management*, 22(8), 1042-1054.
- Ramberg, J. (1999). ICC Guide to Incoterms 2000. Icc.
- Ramberg, J. (2005). To what extent do Incoterms 2000 vary Articles 67 (2), 68 and 69?. *Journal of Law and Commerce*, 25(1/2), 219.
- Ramberg, J. (2011). INCOTERMS 2010. *Eur. JL Reform*, 13, 380.

- Rushton, A., Croucher, P., & Baker, P. (2014). The handbook of logistics and distribution management: Understanding the supply chain. Kogan Page Publishers.
- Senvar, O., Tuzkaya, G., & Kahraman, C. (2014). Multi criteria supplier selection using fuzzy PROMETHEE method. In Supply chain management under fuzziness (pp. 21-34). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Sen, D. K., Datta, S., Patel, S. K., & Mahapatra, S. S. (2015). Multi-criteria decision making towards selection of industrial robot: Exploration of PROMETHEE II method. Benchmarking: An International Journal.
- Sennaroglu, B., & Celebi, G. V. (2018). A military airport location selection by AHP integrated PROMETHEE and VIKOR methods. Transportation Research Part D: Transport and Environment, 59, 160-173.
- Shannon, C. E. (1948). A mathematical theory of communication. The Bell system technical journal, 27(3), 379-423.
- Sudipa, I., Astria, C., Irnanda, K. F., Windarto, A. P., Daulay, N. K., Suharso, W., & Wijaya, H. (2020). Application of MCDM using PROMETHEE II technique in the case of social media selection for Online Businesses. In IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 835, 1.
- Suraraksa, J., Amchang, C., & Sawatwong, N. (2020). Decision-Making on Incoterms 2020 of Automotive Parts Manufacturers in Thailand. The Journal of Asian Finance, Economics, and Business, 7(10), 461-470.
- Topal, A. (2021). Çok kriterli karar verme analizi ile elektrik üretim şirketlerinin finansal performans analizi: Entropi tabanlı Cocoso yöntemi. Business & Management Studies: An International Journal, 9(2), 532-546.
- Ulutaş, A. (2018). Entropi temelli ROV yöntemi ile esnek üretim sistemi seçimi. Business and Economics Research Journal, 9(1), 187-194.
- Ulutaş, A. (2019). Entropi tabanlı edas yöntemi ile lojistik firmalarının performans analizi. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (23), 53-66.
- Unal, T. D., & Metin, I. (2021). Do the factors affecting Incoterms® selection differ for exporters and importers? A fuzzy analytical hierarchy process (FAHP) application. LogForum, 17(2).
- Vetschera, R., & De Almeida, A. T. (2012). A PROMETHEE-based approach to portfolio selection problems. Computers & Operations Research, 39(5), 1010-1020.
- Vincke, J. P., & Brans, P. (1985). A preference ranking organization method. The PROMETHEE method for MCDM. Management Science, 31(6), 647-656.
- Vinodh, S., & Girubha, R. J. (2012). PROMETHEE based sustainable concept selection. Applied Mathematical Modelling, 36(11), 5301-5308.
- Yaakub, S., Szu, L. Y., Arbak, S., & Halim, N. A. (2018). INCOTERMS selection factors and its effect on export performance. Journal of Advance Research in Business, Marketing, and Supply Chain Management, 2(1), 9-18.
- Zeshu, X., & Hu, H. (2009). Entropy-based procedures for intuitionistic fuzzy multiple attribute decision making. Journal of Systems Engineering and Electronics, 20(5), 1001-1011.
- Wu, Y., Yang, M., Zhang, H., Chen, K., & Wang, Y. (2016). Optimal site selection of electric vehicle charging stations based on a cloud model and the PROMETHEE method. Energies, 9(3), 157.
- Wu, Y., Tao, Y., Zhang, B., Wang, S., Xu, C., & Zhou, J. (2020). A decision framework of offshore wind power station site selection using a PROMETHEE method under intuitionistic fuzzy environment: A case in China. Ocean & Coastal Management, 184, 105016.
- İnternet kaynakları
- International Chamber Of Commerce (ICC). (2019a). Incoterms® 2020: What are Incoterms® rules?. <https://iccwbo.org/resources-for-business/incoterms-rules/incoterms-2020/>.
- International Chamber Of Commerce (ICC). (2019b). Introduction to Incoterms 2020. Incoterms® 2020. https://fileeu.clickdimensions.com/iccwboorgavxnt/files/723e_inco2020_eng_intro.pdf?m=6/3/2020%202:01:57%20PM&_cldee=Z3VsY2lubGlaeWFob28uY29t&recipientid=contactb8a7fa2fa48eb11a812000d3ad8c761-b280dc8a545f4b2a8ce6606a26e11b6f&e-sid=829f7849-3fd4-40ee-b72502807/.
- Lamazares, O. (2020). Incoterms 2020: main changes. Global Negotiator Blog.-URL: http://www.globalnegotiator.com/blog_en/incoterms-2020-main-changes.

BÖLÜM 5

HASTANELERDE PERFORMANS DEĞERLENDİRME ARAÇLARININ KULLANIM DÜZEYİ: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ¹

Özlem ÖZER²
Cuma ERCAN³

GİRİŞ

Düşük maliyet, yüksek kalite, hedeflere en kısa sürede ve yüksek düzeyde ulaşma isteği işletme yönetim ve uygulamalarında değişimi açıkça ortaya koymaktadır. Teknolojinin de ilerlemesiyle her alanda değişim vazgeçilmez bir durum olmuştur. Bu değişim yenilikleri ortaya koymaktadır. Tüm bu değişim ve yenilikler dikkate alındığında işletmelerin hayatta kalabilmeleri için farklılıklar yapmaları gerekmektedir. Kendi stratejilerini belirleyerek yenilikçi sisteme ayak uydurarak yaşamlarına devam etmelidirler. Günümüzde rekabet çağında yer aldığımız unutulmamalıdır. Bu rekabet ortamında yöneticilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Doğru ve hızlı karar alabilmek ön plana çıkmaktadır. Yönetim kadrosu ileriye adım atabilmek için yeni yöntemler uygulayabilmelidir. Birer hizmet işletmesi olan hastanelerde hem kaliteli hizmet sunabilmek hem de hasta memnuniyetini en üst seviyeye çıkartabilmek için yeni yöntemleri uygulayabilmelidirler. Hastanelerde yer alan yöneticiler öncelikle hasta memnuniyetini en üst seviyeye çıkartmayı hedeflemektedirler. Elbetteki bunu sağlayabilmek için doğru yönetim araçlarını kullanmaları çok büyük önem arz etmektedir. Hem hasta memnuniyetini sağlayabilmek hem de mali konulara ağırlık vererek yönetimi sağlayabilmek büyük bir sorumluluk gerektirmektedir. Bunun içindir ki yöneticiler karar alırken hangi yönetim araçlarını kullanacakları konusunda son derece dikkatli davranmalıdırlar. Her yöneticinin kendi hastanesi için doğru olan araçları kullanması gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı, performans değerlendirme araçlarının hastanelerde kullanım düzeylerini araştırmaktır. Bu araştırma uygulama yönüyle orijinaldir.

¹ Bu çalışma “Stratejik yönetim muhasebesi araçlarının hastane performansına etkisi: Şanlıurfa örneği” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

² Öğr. Gör. Dr., Harran Üniversitesi, ozlemozer@harran.edu.tr

³ Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, cercan27@gmail.com

KAYNAKLAR

- Ağırbaş, İ. (2016). Hastane yönetimi ve organizasyon (1. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aksoy, E.E. (2017). Finansal yönetim Teorik yaklaşımlar, çözümlü örnekler ve öneri yaklaşımlar. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktan, B., Bodur, B. (2006). Oranlar aracılığı ile finansal durumunuzu nasıl çözümlersiniz? “Küçük işletmeler için bir rehber”. How can you analyse your own financial statements by yourselves readily via ratios “A way out for small business to get on well with the banks. Journal of Yasar University, 1(1), 49-67.
- Akyüz, Y., Genç, E. & Erem, I. (2013). Finansal oranlar arasındaki ilişkinin faktör analizi ile incelenmesi: Aracı kurumlar üzerinde bir uygulama. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 37, 85-96.
- Apak, İ. (2018). Stratejik yönetim muhasebesi araçlarının işletmelerin finansal performansı üzerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Arslan, E., Önder, N.T., Kayalı, S., Keskin, Z. & Yiğit, Ö. (2015). Kamu hastanelerinde branş bazında hasta başı maliyet analizi (İstanbul eğitim ve araştırma hastanesi örneği). Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 2(1), 40-52.
- Aslan, S. ve Erdem, R. (2017). Hastanelerin tarihsel gelişimi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 27(2), 7-21.
- Atsan, M. (2015). Sağlık sektöründe halkla ilişkilerin önemi ve etkinliği. Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi, 2(6), 47-53.
- Aydeniz, E.Ş. (2009). Makroekonomik göstergelerin firmaların finansal performans ölçütleri üzerindeki etkisinin ölçülmesine yönelik bir araştırma: İMKB’ye kote gıda ve içecek işletmeleri üzerine bir uygulama. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, XXVII(2), 263-277.
- Aydın, N., Başar, M. ve Coşkun, M. (2007). Finansal yönetim (Gözden Geçirilmiş 2. Baskı). Eskişehir: Genç Copy Center.
- Berk, N. (1995). Finansal yönetim (2. Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Büker, S. (1995). Oran analizi. G. Sevil (Ed.), Finansal yönetim (27-51). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 875.
- Calayoglu, İ. (2020). Geleneksel performans değerlendirme ölçütlerinin ekonomik katma değere etkisi: Bilişim endeksi uygulaması (XBLSM). İşletme Araştırmaları Dergisi, Journal of Business Research-Turk, 12(3), 2543-2555.
- Can, A., İbicioğlu, H. (2008). Yönetim ve yöneticilik yönünden üniversite hastanelerinin değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(3), 253-275.
- Ceylan, A. (1995). İşletmelerde finansal yönetim (Gözden Geçirilmiş Dördüncü Basım). Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Ceylan, A., Korkmaz, T. (2017). İşletmelerde finansal yönetim (Gözden Geçirilmiş 15. Basım). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Cooper, L.G. and Nakanishi, M. (2010). Understanding market shares. J. Eliashberg (Eds.), Market-Share analysis evaluating competitive marketing effectiveness (17-54). America: Kluwer Academic Publishers.
- Çabuk, A. ve Lazol, İ. (2009). Mali tablolar analizi (7. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dereköy, F. (2012). Hastane işletmelerinde performans ölçümü ve muhasebe bilgi sistemi ile ilişkilendirilmesi temelinde bir uygulama. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Dorgan, S., Layton D., Bloom N., Homkes R., Sadun R. & Reenen J. (2010). Management In Healthcare, Why Good Practise Really Matters. London School of Economics, 1-26.
- Ercan C., Dayı F. ve Akdemir E. (2013) Kamu Sağlık İşletmelerinde Finansal Performans Değerlemesi: Kamu Hastaneleri Birlikleri Üzerine Bir Uygulama. Asia Minor Studies Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi 1(2): 54-71.
- Eriş, H., Öztürk, Z. (2019). Hastanelerde dış kaynak kullanımı (1. Baskı). Ankara: İksad Yayınları.

- Ertuğrul, M., Saldı, M.H. (2020). Return on investment analysis of unlicensed solar energy projects in Turkey. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(1), 903-923. DOI: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i1.1314>.
- Güven, E.Ö. (2013). Hasta memnuniyetini etkileyen faktörler: Kamu ve özel ağız dış sağlığı kliniklerinin karşılaştırılması. 7.Ulusal sağlık ve hastane idaresi kongresi bildiri kitabı (649-657). Konya.
- Hayes, A. (2020). Return on Sales, <https://www.investopedia.com/terms/r/ros.asp> (Erişim tarihi: 15 Nisan 2021).
- Ichsani, S., Suhardi, A.R. (2015). The effect of return on equity (ROE) and return on investment (ROI) on trading volume. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 211, 896-902.
- Irala, L.R. (2005). EVA: The right measure of managerial performance?. *Indian Journal of Accounting & Finance*, 119(2), 1-10.
- Kaygusuz, S.Y. (2018). Finansal tabloların okunması ve yorumlanması Yönetim kurul üyeleri ve yöneticiler için Excel uygulaması (1. Baskı). Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Koşan, L., Karadeniz, E. (2013). Türk imalat sektöründe küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin finansal performansının dupont analiz tekniğiyle incelenmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 45-62.
- Koşan, L., Karadeniz, E. (2014). Konaklama ve yiyecek hizmetleri alt sektörünün finansal performansının dupont finansal analiz sistemi kullanılarak incelenmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, Journal of Travel and Hospitality Management*, 11(2), 75-89.
- Kotler, P., Armstrong, G. (2018). *Principles of Marketing* (7.th. Ed.). Enlgand: Pearson Education Limited.
- Nakhaei, H., Hamid, N.I.N.B. (2013). The relationship between economic value added, return on assets and return on equity with market value added in tehran stock exchange (TSE). *Proceedings of Global Business and Finance Research Conference*. 1-9.
- Özgener, Ş., Küçük, F. (2008). Hastanelerde modern yönetim felsefesinin verimliliğe etkisi: Gevher Nesibe Hastanesi'nde bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(19), 341-358.
- Ross, S.A., Westerfield, R.W. & Jordan, B.D. (2003). *Fundamentals of corporate finance* (6.th. Ed.). United States of America: McGraw-Hill Irwin.
- Saluvan, M. ve Kaya, S. (2012). Doktor-hemşire arasındaki etkileşim ile hastanenin performansı arasındaki ilişki: Bir kamu hastanesi örneği. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 3, 63-92.
- Samuelson, P.A. , Nordhaus, W.D. (2009). *Economics* (19th. Ed.). America: McGraw-Hill Irwin.
- Sanalan Bilici, N. (2019). Turizm sektöründe özsermaye kârlılığının değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 82, 41-54. DOI: 10.25095/mufad.535962.
- Savaş, O. (2003). Tam zamanında üretim sisteminin gerektirdiği maliyet muhasebesinin temel nitelikleri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20, 203-218.
- Savcı, M. (2019). Tam zamanlı üretim sisteminin üretim giderlerine etkisi: Çay işletmesi örneği. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(19), 290-309.
- Sevilengül, O. (2020). Genel muhasebe (Gözden Geçirilmiş 19. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Söyük, S. (2015). Bir sağlık işletmesi olarak hastaneler. S. Söyük (Ed.), *Sağlık işletmeleri yönetimi içinde* (51-78). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Tekin, M., Ergün, Z. (2013). Sağlık kurumlarında hizmet kalitesinin müşteri memnuniyetine olan etkileri. 7.Ulusal sağlık ve hastane idaresi kongresi bildiri kitabı (1049-1056). Konya.
- Tengilimoğlu, D. (2012). Hastane yönetimi ve organizasyonu. M. Tatar (Ed.), *Sağlık kurumları yönetimi-I içinde* (46-74). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tengilimoğlu, D., Işık, O. & Akbolat, M. (2018). *Sağlık işletmeleri yönetimi* (Geliştirilmiş 9.Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Turunç, Ö., Çelik, M. (2012). İş tatmini-kişi-örgüt uyumu ve amire güven-kişi-örgüt uyumu ilişkisinde dağıtım adaletinin düzenleyici rolü. "İş Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 14(2), 57-78.
- Tükel, B., Acuner, A.M., Önder, Ö.R. & Üzgöl A. (2004). Ankara Üniversitesi İbn-i Sina Hastane-

- si'nde yatan hasta memnuniyeti (Genel cerrahi anabilim dalı örneği). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 57(4), 205-214.
- Twitchell, S. (1997). Technical training program evaluation: Present Practices in United States' business and industry. Dissertation abstracts international.
- Varinli, İ., Çakır, A. (2004). Hizmet kalitesi, değer, hasta tatmini ve davranışsal niyetler arasındaki ilişki-Kayseri'de poliklinik hastalarına yönelik bir araştırma. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 33-52.
- www.bilgaz.net, Oran analizleri. Erişim Tarihi: 25.04.2021.
- Yannopoulos, P. (2010). The market share effect: new insights from Canadian data. The Journal of Global Business Management, 6(2), 257-267.
- Yılmaz, H. (1999). İşletmelerin finansal yönetiminde nakit akış rasyo analizi. D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi, 14(1), 185-198.
- Yükçü, S., Yüksel, İ. (2015). Hastane işletmelerinde kısıtlar teorisi yaklaşımı ve örnek bir uygulama. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 29(3), 557-578.

BÖLÜM 6

YAPAY ZEKANIN TÜRK VERGİ SİSTEMİ UYGULAMALARINA YANSIMASI

Ramazan ARMAĞAN¹
Ayşe ARMAĞAN²

GİRİŞ

Tüm canlılar arasında sadece insanoğlunun sahip olduğu akıl yürütebilme özelliği sayesinde olay ve durumlar karşısında anlam çıkarma, genelleme yapabilme, geçmiş deneyimler destekli öğrenebilme gibi yeteneklerinden oluşan insan zekasını modelleyerek bir bilgisayar veya makinaya kazandırılmasına “yapay zeka” denilmektedir. Bu kavramın içeriği, sadece bilgisayar programları ile klasik algoritma³ işlemlerin yapılmasının ötesinde olay ve durumlar karşısında konuşulanları anlayarak komut ve görevleri yerine getirerek cevap verilmesinden oluşmaktadır.

1950’li yıllarla birlikte üretim süreçlerinde benimsenen “makinaların akıllandırılması fikri”, zamanla günlük yaşamın her alanında ve sektörde yapay zekâlı ürün kullanımını yaygınlaştırmıştır.

Yapay zeka uygulamaları, çok sayıda verinin kapsamlı şekilde analizinin yapılabilmesi, karmaşık ve soyut problemlere çözüm üretilebilmesi nedeniyle vergi uygulamalarında da kullanılmaya başlanmıştır. Böylece, mükelleflerin gelir ve giderlerinin tespiti ve kayıtlarının incelenmesi, küreselleşme sonucu artan şahıs-pa-ra-mal-sermaye hareketlerinin izlenmesinde vergi kayıp ve kaçaklarının azaltılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Adil bir vergi politikasının uygulanması bakımından; mükelleflere ait bilgilerin elde edilmesi, kullanılması, çeşitli analizlerin yapılması ve geleceğe ilişkin tahminlerde bulunulması vergileme süreci açısından büyük önem arz etmektedir. Bu

¹ Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi Maliye Bölümü Mali Hukuk AD. Öğretim Üyesi, Isparta, ramazanarmagan@sdu.edu.tr.

² Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Maliye Bölümü Mali Hukuk AD. Öğretim Üyesi, Manisa, ayse.armagan@cbu.edu.tr.

³ **Algoritma**, bir sorunun çözümü ya da amacın gerçekleştirilmesi için tasarlanan yoldur. Sorunun çözümüne ilişkin davranışların, temel işlem komutlarının veya söylemlerin belirli bir sıralamaya göre ortaya konularak, çözüm için en uygun seçeneğin tespiti yaklaşımıdır. Özellikle bilgisayar programları ve tüm programlama dillerinin temelini dayanağıdır. İlk algoritmaya “Hisab el-cebir ve el-mukabala” kitabında El-Harizmi tarafından yer verilmiştir.

gileme işlemlerinde ortaya çıkabilecek hataların azalmasına, vergi denetiminin etkinleştirilmesine, sisteme kaydedilmiş verilerin çapraz karşılaştırılmasına, vergi tahsilatının kolaylaşması ve hızlanmasına, vergi kayıp ve kaçaklarını önlemede, mevcut sorunların belirlenmesine ve çözümlerinin hızlandırılmasına, vergi yargı sürecinde bilgi ve belgeye ulaşım kolaylığı ile yargılama süresinin kısaltılmasına, önemli katkılar sağlamaktadır. Yapay zeka uygulamalarına yönelik yapılan çalışmaların isabetliliği konusunda günümüz COVID-19 pandemi koşullarında ve tam kapanma dönemlerinde, gerek mükellef gerekse vergi idaresi açısından, vergisel işlemlerin en az sorunla gerçekleşmesine büyük katkı sağladığı görülmüştür. Başlangıçta büyük ölçekli işletmelerle sınırlı olan e-Dönüşüm, özellikle zaman ve insan kaynağı tasarrufu sağlaması özelliği ile günümüzde KOBİ'ler ve hatta mikro işletmelerin de zorunlu ihtiyacı haline gelmiştir. Dijitalleşmedeki olağanüstü yükseliş, iş gücü ve maliyetten tasarruf, zamandan ve mekândan bağımsız belge ulaşımı gibi avantajlar sayesinde e-Dönüşüm; yasal zorunlulukların da ötesinde ağırlıklı olarak gönüllü geçişlerin tercih edilmesine neden olmuştur. Maddi tasarruflar dışında e-Belge kullanımı, gereksiz kâğıt israfının da önüne geçtiği için “yeşil bir dünya, yeşil bir gelecek”, çevre dostu olma felsefesini destekleyen bir uygulama olma özelliği taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Aracı, C. ve Solmaz, A. (2019); 17. Çözüm Ortaklığı Platformu Vergide Elektronik Dönüşüm, (<https://www.pwc.com.tr/tr/Etkinlik/17-platform/sunumlar/vergide-elektronik-donusum.pdf>, adresinden ulaşılmıştır).
- Armağan, R. (2014); Vergi Verimliliği Yönünden Türk Gelir İdaresi ile Mükellef Arası İlişkiler, Prof. Dr. Naci Birol MUTER'e Armağan, T.C. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, ISBN: 978-975-94435-5-9, Manisa.
- Armağan, R. ve Armağan, A. (2011); Vergide Etkinlik Artırıcı Bir Önlem: Mali Alanda e – Devlet Uygulamaları, 9 th International Conference On Knowledge, Economy & Management Proceedings, Juni 23-25, 2011, Sarajevo – Bosnia & Herzegovina.
- Baştan, S. ve Gökbnar, R. (2004); Kamu Hizmetlerinin Sunumunda E-Devletle İlgili Yeni Gelişmeler: Tümüleşik E-Devlet Sistemlerine Doğru, DÜİİBF Dergisi, 19(1), ss:71-89, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/211302>, adresinden ulaşılmıştır).
- Cenikli, E. ve Şahin, D. (2013), Türk Gelir İdaresinde Otomasyon Projeleri, İnternet Uygulamaları ve Yönetim Dergisi, 4(1). (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuyd/issue/34110/377339>, adresinden ulaşılmıştır).
- Çetin, G. (2010); Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Vergilemede Kayıt Düzeni ve Denetim Uygulamalarına Etkisi, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 2(1), ISSN: 1309-8020 (Online) 79, (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebd/issue/4855/66777>, adresinden ulaşılmıştır).
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2011), Bilgi Toplumu İstatistikleri 2011, Ankara, Haziran 2011.
- Digital Planet (2021), Türkiye’de e – Dönüşüm Serüveni, (<https://www.digitalplanet.com.tr/tr/blog/turkiyede-edonusum-seruveni-6997>, adresinden ulaşılmıştır).
- Dikmen, S. ve Çiçek, H. G. (2020); Vergi İdaresinin Dijital Dönüşümü, Bilişim Çağında Vergi Hukuku, Ekin Basım Yayın Dağıtım, ISBN: 978-625-7210-96-6, Ankara. (https://www.researchgate.net/publication/348741679_Vergi_Idaresinin_Dijital_Donusumu_Dijital_Transformation_of_the_Tax_Administration, adresinden ulaşılmıştır).

- Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) (2010); 2010 Yılı Faaliyet Raporu, (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2010/Faaliyet_raporu_2010.pdf, adresinden ulaşılmıştır).
- Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) (2011); 2011 Yılı Faaliyet Raporu, (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2011/2011_YILI_FAALIYET_RAPORU.pdf, adresinden ulaşılmıştır).
- Pirim, H. (2006); Teknoloji Bağımlı Yaşamın Matematiksel Desenleri-I, Journal of Yasar University, 1(1), (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179113>, adresinden ulaşılmıştır).
- Turan, A. H. ve Özgen, F. B. (2009); Türkiye’de E-Beyanname Sisteminin Benimsenmesi: Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli ile Ampirik Bir Çalışma, Doğu Üniversitesi Dergisi, 10 (1) 134-147. (<http://journal.dogus.edu.tr/index.php/duj/article/view/63/79>, adresinden ulaşılmıştır).
- Turan, D. (2020); Yapay Zekâ ve Vergi Uygulamalarına Etkisi, Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 55-70 (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/999509>, adresinden ulaşılmıştır).
- Uğur, A. A. ve Çütcü, İ. (2009); E-Devlet ve Tasarruf Etkisi Kapsamında VEDOP Projesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 1(2), ISSN: 1309 – 8012 (Online), (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117222>, adresinden ulaşılmıştır).
- Yaranlı, İ. O. (2002); E-Devlete Doğru Ödüllü Bir Proje: VEDOP İnternet Vergi Dairesi, VIII. “Türkiye’de İnternet” Konferansı, İnternet Teknolojileri Derneği, 19-21 Aralık 2002, İstanbul, (<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/program/138.html>, adresinden ulaşılmıştır).
- Yereli, A. B. ve Şahin, I. F. O. (2020); Vergi Otomasyon Sisteminin Yapay Zekâ ile Etkileşimi, Vergi Sorunları Dergisi, S.378, (https://www.researchgate.net/publication/340210006_Vergi_otomasyon_sisteminin_yapay_zeka_ile_etkilesimi, adresinden ulaşılmıştır).

BÖLÜM 7

AZERBAIJAN DEVLET PETROL ŞİRKETİNİN (SOCAR) PETROL ÜRETİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN EKONOMETRİK ANALİZİ

Tekmez KULU¹
Elşad YUSİFOV²

GİRİŞ

Korelasyon analizi teorisi, petrol üretiminin tahmininde ekonometrik bir araştırma yöntemi olarak güvenilir kabul edilebilir. Başlangıçta, korelasyon analizinin en basit versiyonu, sistemin iki göstergesi arasındaki korelasyon ilişkisini incelemektedir. Bu göstergelerden biri, x ile gösterilen bağımsız faktör göstergesidir (bu göstergeye ilerde bağımsız değişken diyeceğiz). İkinci gösterge, y ile gösterilen sonuç göstergesidir (bağımlı değişken). Bu göstergeler arasındaki korelasyon, $y = f(x)$ ilişki denklemi ile ifade edilir. Değişkenler arasında korelasyon bağımlılığının varlığı, nicel analiz sürecinde değil, bu analizin zamanından önce nitel analiz sürecinde tespit edilir. Kantitatif analiz sürecinde bu korelasyon bağımlılığı nicel olarak açıklanır ve ifade edilir. Bu tür korelasyon analizine genellikle çift korelasyon denir. Korelasyon analizi çok aşamalı bir süreçtir. Analizin ilk aşamasında, çalışılan sistemin y ve x değişkenleri arasındaki korelasyon türü belirlenir. Daha doğrusu, bağımlılığı ifade etmek için bağımlılığın niteliğini yeterince gösterebilen bir bağımlılık denklemi seçilir. Sistemin y ve x değişkenleri arasındaki bağıntının en basit ifadesi düz çizgi denklemidir. Burada y bağımlı değişkendir, x bağımsız değişkendir ve -1 ilişki denkleminin katsayılarıdır. Bu ilişki denklemine korelasyon denklemi denir ve daha çok regresyon denklemi olarak adlandırılır. Bu denklem, bağımsız değişken bir sabit değere değiştiğinde bağımlı değişkenin başka bir sabit değere değişecek şekilde değişkenler arasındaki ilişkiyi temsil eder. Örneğin, x 'in bir birim değişmesine karşılık y a_1 birim değişecektir. a_1 'nin pozitif veya negatif, tam veya kesirli olabileceği dikkate alınması gerekmektedir. Eğer a_1 katsayısının işareti pozitif ise, o zaman bağımlılık artan çizgi bağımlılığa, negatif ise azalan çizgi bağımlılık türüne aittir.

¹ Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Ahmetli Meslek Yüksekokulu, tekmez35@hotmail.com

² Doç. Dr., Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, "İşletme Ekonomisi ve Yönetimi" bölümü, elshadyusifov1977@gmail.com

Yıllar	Malzeme maliyetleri (Kullanılan malzeme ve bileşenler, yakıt ve enerji maliyetleri, mln. Manat)	Sermaye yatırımları (Kazma ve jeolojik arama çalışmaları, milyon manat)	Ortalama yıllık çalışan sayısı (Petrol üretim işçileri, bin kişi)	Petrol üretimi (mln. Ton)
2009	37,3	319,3	20,1	8543,3
2010	41,2	393,5	19,4	8559,7
2011	49,6	400,1	16,5	8400,9
2012	45,9	279,1	16,2	8289,8
2013	54,1	390,1	15,8	8314,9
2014	45,4	345,1	15,2	8320,4
2015	38,9	235,8	14,8	8160,5
2016	32,3	216,5	14,6	7522,4
2017	35,6	633,6	14,4	7427,1
2018	42,6	819,3	14,5	7542
2019	30,72	888,04	12,87	6894,2
2020	25,55	1090,84	12,27	6487,2

Yapılan analizlere dayanarak, malzeme maliyetleri, sermaye yatırımı ve yıllık ortalama çalışan sayısındaki eğilimlerde keskin bir değişiklik olmaması durumunda, SOCAR petrol üretiminin 2019 yılında 6894,2 bin ton, 2020’de ise 6487,2 bin ton olarak öngörüldüğü sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

- SOCAR-ın 2018-ci il üçün illik hesabatı (2019), Bakı.
- Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (2018), Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun Konsolidasiya edilmiş maliyyə hesabatları, 31 dekabr 2018-ci il.
- Tekmez KULU, Elşad YUSİFOV (2019). Petrol Arama Ve Çıkarma Projeleri Alanında Ortaya Çıkan Risklerin Yönetilmesi. Göbeklitepe’den Endüstri 4.0’a Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar. On dokuzuncu bölüm, S. 319-333. Ekin Yayınevi.
- Пономарева И.А. (2015) Экономико-математическая оценка нефтегазового месторождения методом реальных опционов с применением факторов риска – Народное хозяйство, №2, г. с. 12-14. (57).
- Кузьмин Т.Г., Молодых П.В. (2012) Экономика инвестиционного проекта внефтегазовой отрасли // Издательство томского политехнического университета, 261с.
- Нургалиева К.Р. (2016) Классификация рисков инвестиционных проектов нефтеперерабатывающих производств. / Экономика: вчера, сегодня, завтра. – № 7 – С. 154-169.
- Симоненко В.Е. (2012) Инвестиции в мировом сегменте разведки и разработкенефтяных и газовых месторождений и их финансирование: дис. канд.экон. Наук: 08.00.14 / Симоненко Виталий Евгеньевич. – Москва, 152с.

- Wood, D. A. (2000), Three stages of risk analysis. Improving E & P Portfolio management and its links to corporate strategy. USA: PennWell.
- Kaiser, M. J. & Pulsipher, A.G. (2004). Fiscal system analysis: concessionary and contractual systems used in offshore petroleum arrangements, USA: Department of the Interior, Management Service, Gulf of Mexico OCS Region, New Orleans, LA. OCS Study MMS-016.
- macrotrends.net

BÖLÜM 8

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARI – TERÖR SALDIRILARI İLİŞKİSİNİN ASİMETRİK VE SİMETRİK GRANGER NEDENSELLİK YAKLAŞIMI İLE ANALİZİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Kubilay Çağrı YILMAZ¹

GİRİŞ

Üretim dalgalanmaları teorisine göre, dalgalanma(döngü) dört aşamada mümkün olabilmektedir. Bunlar buluş, büyüme, olgunluk ve düşüş. İlk iki aşamada, şirketler yerel üretime yönelerek yeni bir ürün sunarlar ve pazar payı yaratmayı amaçlarlar, sonrasında rekabetin artmasıyla ve vade süresileri uzadıkça artı değerler ihraç edilir ve şirket dış pazara açılır, yatırım yapar (Vernon, 1966). İçsel-leştirme teorisine göre ise Hymer’e (1972), şirketler küresel ekonomideki pazar paylarını arttırabilmek adına ilgili ülkedeki eksikleri ve kusurları analiz ederek oportünist bir yaklaşımla yurt dışına doğrudan yatırım yapabilecektir (Jaiblai ve Shenai, 2019). Uluslararası ölçekli şirketler ve ülke aşırı açılma hedefinde olan ulusal şirketler yatırım kararlarını verirlerken yatırıma konu ülke özelinde eşyanın doğası gereği bir takım parametreler ekseninde fizibilite çalışması yaparlar. Söz konusu çalışmaları kapsamında çok sayıda faktör önem arz etmektedir ve bunların belirleyicileri de ülkeler açısından hayati önem taşımaktadır. Zira yatırım alabilme ihtimali buna bağlıdır ve doğrudan yatırımlar her ülke için makro iktisadi dinamiklerin saç ayaklarındanır.

Terörizm, son yıllarda bir coğrafyada çeşitli eylemlerle ülke ve dünya insanlarına maddi ve manevi tahribatlar vermektedir. Yaygın terör saldırıları, insanların sürekli bir terör saldırısı tehdidi altında yaşamalarına sebep olmakta ve bu tehdidi doğrudan algılamasalar dahi bu ve benzeri olayların haberine maruz kalmaktadırlar (Ulkinaku ve Sarial-Abi, 2021). Öte yandan sadece bireysel değil tüzel olarak da turizm yatırım kararları ve üretim kararı alacak ve/veya almış kişilerin kararlarında etkili olabilmektedir. Evrensel tek bir terör tanımı yapılamasa da neyin terör faaliyeti neyin olmadığı konusunda uzlaşmazlıklar kamu yönetimi, siyaset

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Ekonomi ve Finans Bölümü, kubilayc.yilmaz@gmail.com

koruduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Büyüme ve istihdam açısından hayati önem taşıyan DYY'nin girişi noktasında bu sonuç Türkiye'de terör faaliyetlerinin yaratmış olduğu alginın zayıf olduğu sonucunu da perçinlemektedir. Bu yönüyle temel misyonu ülkeye zarar verip bunun üzerinden de farkındalık yaratmak olan terör gruplarının iktisadi olarak doğrudan yabancı yatırımların girişi noktasında amaçlarına ulaşamadıklarını doğrulamaktadır.

KISIT

Çalışmanın kısıtı terör saldırılarının sınıflandırılmasının güç olması, iş dünyasını doğrudan etkileyecek olanlar ve diğerleri şeklinde tasniflenemiyor olmasıdır. Bu durum terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı ülkelerde terör üzerine yapılan çalışmaların temel handikaplarından. Sonraki çalışmalarda bu kısıtı bertaraf edebilmek adına 40 yıl içinde meydana gelen ve kayıtlara geçen 7865 terör saldırısı tasnifleyip yeni bir veri seti oluşturabilir. Böylece bu çalışma bir seviye ileri taşınabilecektir.

KAYNAKLAR

- Abadie, A., ve Gardeazabal, J. (2008). Terrorism and the world economy. *European economic review*, 52(1), 1-27.
- Ak, M. Z., ve Veysel, İ. (2017). Türkiye'de Terör ve Doğrudan Yabancı Yatırım: Saklı Eşbütünleşme ve Asimetrik Nedensellik İlişkisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 27-43.
- Bandyopadhyay, S., Sandler, T. M., & Younas, J. (2011). Foreign direct investment, aid, and terrorism: an analysis of developing countries. *Federal Reserve Bank of St. Louis Working Paper No.*
- Bandyopadhyay, Subhayu, Todd Sandler and Javed Younas (2014), "Foreign Direct Investment, Aid, and Terrorism" *Oxford Economic Papers*, 66 (1): 25-50.
- Bildirici, M., & Gokmenoglu, S. M. (2020). The impact of terrorism and FDI on environmental pollution: evidence from Afghanistan, Iraq, Nigeria, Pakistan, Philippines, Syria, Somalia, Thailand and Yemen. *Environmental Impact Assessment Review*, 81, 106340.
- Blomberg, S. B., Hess, G. D., & Orphanides, A. (2004). The macroeconomic consequences of terrorism. *Journal of monetary economics*, 51(5), 1007-1032.
- Botrić, V.; Škuflić, L. (2006), "Main determinants of foreign direct investment in the southeast European countries", *Transition Studies Review*, 13 (2), 359-377.
- Chatterjee, S. (2009). *Economic Analysis of FDI in India*. Gujrat: The Maharaja Sayajirao University of Baroda Vadodara.
- Chishti, M. Z., Ahmed, Z., Murshed, M., Namkambe, H. H., & Ulucak, R. (2021). The asymmetric associations between foreign direct investment inflows, terrorism, CO2 emissions, and economic growth: a tale of two shocks. *Environmental Science and Pollution Research*, 1-19.
- Cleeve, E. (2008), "How effective are fiscal incentives to attract FDI to Sub-Saharan Africa?", *The Journal of Developing Areas*, 42 (1), 135-153.
- Crain, N.V., ve Crain, M.W. 2006. Terrorized economies. *Public Choice*, 128(1): 317-349.
- Deichmann, J.I.; Eshghi, A.; Haughton, D.M.; Sayek, S.; Teebagy, N.C. (2003), "Foreign direct investment in the Eurasian transition states", *Eastern European Economics*, 41(1), 5-34.
- Biswas, R. (2002), "Determinants of foreign direct investment", *Review of Development Economics*, 6 (3), 492-504.
- Driessen, M. (2019). Terrorism and its impact on inward FDI: an empirical analysis on developed

- and developing countries.
- Dung, N., Bichthuy, D., ve NgocThang, N. (2018). Economic and Non-Economic Determinants of FDI Inflows in Vietnam: A Sub-National Analysis of Post-Economic Economies. Taylor & Francis Journals, 30 (5), 693-712.
- Dunning, J. H. (2000). The eclectic paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity. *International business review*, 9(2), 163-190.
- Efobi, U., ve Asongu, S. (2016). Terrorism and capital flight from Africa. *International Economics*, 148, 81-94.
- Enders, W., ve Sandler, T. (1996). Terrorism and foreign direct investment in Spain and Greece. *Kyklos*, 49(3), 331-352.
- Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2007). Terrorism and the World Economy. *European Economic Review*, 52, 1-27.
- Esiyok, B., Ugur, M. (2017). A spatial regression approach to FDI in Vietnam: Province level evidence. *The Singapore Economic Review* Vol.62 (2), 459-481.
- Gaibullov, K., ve Sandler, T. (2011). The adverse effect of transnational and domestic terrorism on growth in Africa. *Journal of Peace Research*, 48(3), 355-371.
- Giżewska, A., Spodniewska, A., Barski, D., & Fattebert, J. (2015). Beavers indicate metal pollution away from industrial centers in northeastern Poland. *Environmental Science and Pollution Research*, 22(5), 3969-3975.
- Gries, T., Krieger, T., ve Meierrieks, D. (2011). Causal linkages between domestic terrorism and economic growth. *Defence and Peace Economics*, 22(5), 493-508.
- Guesmi, K., ve Teulon, F. (2013). Determinants of Foreign Direct Investments in the South Asian Association for Regional Cooperation. *Journal of Applied Business Research*, 29(6), 1791 – 1798.
- Hymer, S. 1972. Internationalization of Capital. *Journal of Economic Issues* 6: 91–111.
- Jaiblai, P., ve Shenai, V. (2019). The determinants of FDI in sub-Saharan economies: A study of data from 1990–2017. *International Journal of Financial Studies*, 7(3), 43.
- Lutz, J. M., ve Lutz, B. J. (2006). International terrorism in Latin America: Efforts on foreign investment and tourism. *Journal of Social, Political, and Economic Studies*, 31, 321-38.
- Lutz, B. J., ve Lutz, J. M. (2020). Terrorism and tourism in the Caribbean: A regional analysis. *Behavioral sciences of terrorism and political aggression*, 12(1), 55-71.
- Mancuso, A. J., Dirienzo, C. E., & Das, J. (2010). Assessing terrorist risk and FDI using relative information measures. *Applied Economics Letters*, 17(8), 787-790.
- Lutz, James, Lutz, Brenda (2006) International terrorism in Latin America: Effects on foreign investment and tourism. *Journal of Social, Political, and Economic Studies* 31(3): 321–338.
- Mhlanga, N.; Blalock, G.; Christy, R. (2010), “Understanding foreign direct investment in the southern African development community: an analysis based on project-level data”, *Agricultural Economics*, 41 (3-4), 337-347.
- Mohamed, H., Jebli, M. B., & Youssef, S. B. (2019). Renewable and fossil energy, terrorism, economic growth, and trade: Evidence from France. *Renewable energy*, 139, 459-467.
- Mohamed, S.E; Sidiropoulos, M.G. (2010), “Another look at the determinants of foreign direct investment in MENA countries: an empirical investigation”, *Journal of Economic Development*, 35 (2), 75-95.
- Powers, M. and Seung-Whan Choi (2012), “Does Transnational Terrorism Reduce Foreign Direct Investment: Business-related versus Non-business – related Terrorism”, *Journal of Peace Research*, 49 (3): 407-422.
- Rexha, D. E. (2021). Low Labor Cost as a Determinant of Foreign Direct Investments in Albania, Kosovo and North Macedonia. *Journal of Balkan Studies*, 1, 2.
- Sandler, T., ve Enders, W. (2008). *Economic Consequences of Terrorism in Developed and Developing Countries: An Overview*. Cambridge University Press. The Edinburgh Building, Cambridge CB2 8RU, UK. Pp. 1-13
- Shah, M, H., (2016). The Effect of Macroeconomic Stability on Inward FDI in African Developing Countries. *International Journal of Business Studies Review*, Vol. 1(1), 1-11.

- Shah, M. H., ve Faiz, M. (2015). Terrorism and foreign direct investment: An empirical analysis of SAARC countries.
- Shahbaz, M. A., Javed, A., Dar, A., & Sattar, T. (2012). Impact of Terrorism on Foreign Direct Investment in Pakistan. *Archieves of Business Research*, 1(1), 1-7.
- Vernon, Raymond. 1966. International Investment and International Trade in the Product Cycle. *The Quarterly Journal of Economics* 80: 190.